

УДК 339.56:637'8(477.83.86)(09)

О. Р. Проців, кандидат наук з державного управління, головний спеціаліст Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства

ЕКСПОРТ РИБНОЇ ПРОДУКЦІЇ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.: АДМІНІСТРАТИВНИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ

Розглянуто економічне значення експорту рибної продукції у Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. Проаналізовано статистичні дані Галичини та інших країн Європи й практику правозастосування органів державної влади під час експортних операцій. Висвітлено нормативно-правове регулювання організації поштових перевезень рибної продукції, діяльність органів влади в організації експорту рибної продукції. Проаналізовано вплив та роль посередницьких комерційних організацій на експорт продукції.

Ключові слова: Австро-Угорська монархія; Галичина; раки; риба; економіка; браконьєрство; торгівля; експорт; імпорт.

It was researched the economic value of exports of fish products in Galicia in late XIX – early XX centuries. It was analyzed the statistics of Galicia and other European countries and the enforcement of public authorities in export transactions. It was researched the legal regulation of the organization of postal transportation the fish products, actions of the authorities in the organization of exports the fish products. It was analyzed the influence and role of intermediary business organizations to export products.

Key words: Austro-Hungarian monarchy; Galicia; crabs; fish; economy; poaching; trade; export; import.

Постановка проблеми. В умовах сучасної України спостерігається низький рівень споживання рибної продукції, що є наслідком недосконалого державного регулювання цієї галузі. Дослідження означеної проблематики в історичному контексті дасть змогу врахувати місцеві особливості для розв'язання проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адміністративний та економічний аспекти проблеми правового регулювання й практики правозастосування експорту рибної продукції Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. висвітлено у працях І. Крип'якевича, Л. Вейгля, С. Павліка, Й. Розвадовського, часописах “Окулярник”, “Ловець”, статистичних довідниках та кодексах законів Галичини. Проте деякі проблеми розглянуто побіжно, вони потребують подальшого дослідження.

Мета статті – дослідити державне регулювання, правозастосування органами державної влади в частині експорту рибної продукції у Галичині ХІХ – початку ХХ ст. Проаналізувати господарське значення рибної продукції та, зокрема, її експорту.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі завдання:

- проаналізувати чинні нормативно-правові акти Галичини та практики їх правозастосування в частині експорту рибної продукції;
- виявити закономірності й особливості експорту рибної продукції.

© О. Р. Проців, 2015

Виклад основного матеріалу. Вдале географічне розташування України сприяє розведенню риби. М. Грушевський зазначав, що ще у XVI–XVII ст. експорт рибної продукції переріс у важливу галузь, що давала великі доходи [1, 164]. Не поступалась у цій галузі й Галичина: у XVI ст. населення вживало дуже багато риби. Із середини XIX ст. Галичина славилась великою кількістю раків. У східній Галичині їх навіть спалювали через брак попиту, а попіл використовували замість добрив на полях. Існувала навіть приказка: “Не звір серед звірів їжак, не риба серед риб рак” [2, 27–28]. Цією ситуацією скористались спекулянти, які 1880 р. викупили монопольне право на торгівлю раками, що вивозились за кордон [3, 59–60]. Цей рік вважається у Галичині початком великої торгівлі раками. Серед факторів, що сприяли торгівлі раками, слід назвати, по-перше, зростання ціни на них у Франції, Німеччині та південній Австрії, через епізоотію раків та їх винищування; по-друге, між сусідніми країнами і Галичиною відкрилось залізничне сполучення. Як писала тодішня преса, з Галичини раки почали вивозити не лише окремими вагонами, але й цілими ешелонами. І це при тому, що рибалки жалілись на найвищий тариф перевезення товару в Австрії, що стримувало експорт риби: вартість перевезення одного товарного вагона на відстань 300 кілометрів в Австрії становила 360 крон, у Німеччині – 230, Румунії – 260, Росії – 230 [4, 61]. Однак деякі дослідники стверджують, що залізниця імені Карла Людвіга покращила можливості для експорту риби. Цим промислом у Рожнятові (сучасна Івано-Франківська обл.) зайнялись євреї, які організували вилов риби для експорту в країни Європи. Через це у річці Чечві стало набагато менше риби [5, 22–23].

Тодішні аналітики зазначали, що найвигідніше було експортувати раки до Німеччини та Франції. Хоча й до Франції, особливо до Парижа, була далека дорога, але у французів раки користувались набагато більшим попитом, ніж у Галичині. Тож вартість раків у Франції була найвищою в Європі. У 1884 р. одні лише парижани спожили 8 млн шт. раків на суму 400 тис. франків. У Франції спостерігався їх дефіцит: спочатку раків виловили на околицях Парижа, а потім – у цілій Франції. Через великий попит до Парижа їх вперше експортували у 1868 р. з Познані та Сілезії, у 1868 р. у Парижі було продано 38 556 кошиків раків на суму 400 125 франків. У кожному кошику було 150–180 раків, тобто середня вартість рака становила 6 сантимів. Крім того, ціна раків протягом року коливалась. Улітку вони дешевшали, а взимку – дорожчали [6, 123–125].

Найбільше раків до Європи експортувала Росія, але через далеку дорогу раки втрачали у вазі. Щоб поліпшити якість раків, були організовані спеціальні господарства, де раків догодовували після їх перевезення з Росії та Галичини [7, 278]. У 1906 р. лише одне російське торговельне підприємство скуповувало за рік у Литві, Білорусії, Смоленській та Псковській губерніях 15 млн раків загальною вартістю 200 тисяч рублів. Переважно раків імпортували до Франції [8, 87].

Для торговців раками існували інструкції: раків найоптимальніше було пересилати у посылках вагою до 5 кг, бо за таких умов вони найменше гинули, а живі та свіжі раки мали найвищу ціну [9, 53]. Транспортувати раків поштою влітку слід було у кошиках, застелених соломкою, взимку – у скриньках. Перед цим їх необхідно було витерти ганчіркою та висушити на сонці. При пересиланні раків узимку треба було слідкувати, щоб вони не замерзли й не загинули. Підраховали, що під час пересилання раків з Галичини до Парижа чи Берліна гине 10 % [6, 125]. Виробники мусили врахувати, що в Галичині найкраще продавались раки вагою 45–55 грамів віком 10–12 років, а в Німеччині та

Франції – раки вагою 100 грамів віком 20 років. Більшим попитом користувались самці раків [6, 123]. Ставковий рак через свої смакові характеристики коштував більше, ніж річковий, так як був м'ясистішим і поживнішим [10, 52–54].

У спеціалізованій рибальській літературі для охочих до торгівлі раками подавали контакти 43 торгових організацій [11, 19]. Серед основних тогочасних трейдерів, які експортували раків, були: Селіг Хабер (Калуш), Хеммерлінг та Шток (Більшівці), Рейс (Болехів), Сахер (Миколаїв над Дністром), М. Мюллер (Бучач), Гросман (Тернопіль), Рап (Підволочиськ), Вейман (Розвадів), Бендель (Жовква), Міжнародний торговий дім експорту раків та експортна фірма “Гольдштайн” (Бучач), Андерманн (Броди), Шапіро (Богородчани), Розенцвайг (Рогатин), Гольдмарк (Ходорів), Фляйшман (Підзамче у Львові) [11, 20].

З розбудовою у Галичині залізниць поживалась і торгівля рибою. Найбільший експорт рибної продукції здійснювався через залізничну станцію Підволочиськ, де з 1 жовтня 1903 р. до 30 вересня 1904 р. відправили 457 485 кг живої риби, в тому числі 175 593 кг – в окремих посылках та 281 892 кг – у товарних вагонах. За цей же період з Тернополя відправлено 12 011 кг, Городка – 2930 кг, Перемишля – 5455 кг, Торська – 1400 кг, Ходорова – 7045 кг, Бурштина – 4502 кг, Затора – 175 000 кг [12, 34].

З розвитком залізниці наприкінці XIX ст. у східній Європі поживалась торгівля рибою, в Австрії: збільшився експорт риби з Росії та Румунії, а також морської риби з Німеччини [13, 121]. Як свідчать статистичні дані, у 1895 р. з Галичини вивезено 388 919 кг раків, тоді як у межах Галичини було переміщено лише 10 147 кг.

Велику частину раків з Галичини відправлено поштою за її межі: 295 973 кг – за межі Австро-Угорської імперії й лише 82 799 кг – до країн Австро-Угорщини. В Галичині найбільше раків споживали міста Львів та Краків. У Кракові організовано спілку “Union”, що торгувала раками за кордоном. Зі Станіславова єврейські торговці надсилали раки колеєю до Будапешта й Баварії (6364 кг раків на рік). Найбільшими виробниками раків були рибні господарства Ходорова та Більшівців, які відповідно щороку відправляли по 40 та 10 т раків до Австрії й Німеччини. Але й у Німеччині галицькі раки не затримувались. У Баварії, як відомо, галицьких раків спеціально договували і вже дорожче перепродували до Франції та Німеччини [3, 60–63] (табл. 1).

Таблиця 1

Експорт і внутрішнє переміщення раків з Галичини у 1895 р.

Галичина, повіти	Експорт, кг				Завезення з Галичини, кг
	Вивезення всього	З яких вивезено до			
		Галичини	Австро- Угорщини	За кордон	
1	2	3	4	5	6
Біберка	40 000		5000	35 000	
Городок	12 407		3350	9057	
Львів (повіт)	1725	7	718	1000	15
Рогатин	10 180		2680	7500	

1	2	3	4	5	6
Станіславів	6364		3064	3300	
Львів (місто)	8686		3088	5600	4500
Броди	32 160		710	31 450	
Сокаль	9750	400	750	8600	
Жовква	3050		1030	2020	
Бучач	28 875	12	8863	20 000	
Городенка	3000		2200	800	
Коломия	2100		1000	1100	
Скалат	100 000		30 000	70 000	
Тернопіль	87 300	8000	8300	71 000	
Золочів	1711	100		1610	22
Долинський повіт	25 720		6025	19 695	
Калуш	3130		1955	1775	
Стрий	2525	25		2500	
По Галичині	388 919	10 147	82 799	295 973	10 147

Поштовий департамент зазначав, що реалізація раків через Краків, який розташувався ближче до західних кордонів Галичини, у ліпній період досягала піку (близько 2,5 т), транзитом тут перевозили по 500 і більше кошиків раків на день [11, 20].

Статистичні дані торгівлі раками свідчать, що 1896 р. їх переважно експортували до Німеччини (на суму 265 650 зол.), Італії (15 500 зол.), Швейцарії (11 800 зол.), Румунії (8000 зол.), Франції (1000 зол.) Найбільше раків виловлювали у річках Збруч, Буг, ставках Ходорова та Добровлян. Раків, виловлених на річці Буг, відправляли до Львова, звідти – до Німеччини [14, 28] (табл. 2).

Таблиця 2

Експорт раків і слимаків по Австро-Угорській імперії (1892–1896 рр.)

Рік	1892	1893	1894	1895	1896
Вартість вивезених раків та слимаків, золотих	179 700	134 820	277 095	299 090	383 350

Дослідники вважають, що Галичина має великий природний потенціал, але через брак відповідних високотехнологічних господарств вона не могла повною мірою використати його і “збирала лише те, що дала природа” [10, 52–54].

Брак відповідної правової культури у Галичині у поєднанні з неконтрольованим експортом раків спричинило їх здорожчання. Через привабливі ціни на раки часто порушувалось рибальське законодавство, а саме: терміни вилову та розміри раків [15, 34]. Скажімо, якщо у річці Верещиці біля Львова у 1880 р. можна було ще виловити багато раків і ціна за копу становила 20 центів, то вже у 1884 р. вартість раків зросла до 2–4 центів за штуку [6, 124]. Проте не лише браконьєри порушували законодавство щодо охорони

раків, але й торговці, які вдавались до махінацій. Імпортуючи незначну кількість раків з Росії, вони в подальшому додавали раки, виловлені у Галичині, декларували їх як російський завіз, уникаючи сплати податків та завдаючи шкоди популяції раків у Галичині. Галицьке намісництво направило через це до фінансової дирекції Галичини лист від 21.12.1897 р. L. 86451 “У справі охорони раків”, в якому вимагало запровадити відповідні сертифікати походження для раків [16, 5].

Для врегулювання питання торгівлі раками з Росією Галицька фінансова дирекція видала розпорядження від 4 січня 1898 р. L. 130830 усім митницям Галичини, що стосувалось торгівлі раками у містах Белз та Підволочиськ, через які імпортували російські раки в охоронний час. Увага зосереджувалась на контролі кількості закуплених у Росії раків та їх експорті у країни Європи. Митниця перевіряла також параметри раків, що вивозились з Галичини [17, 166]. Так, лише у Кракові з 28 травня до 20 липня митники конфіскували 450 кошів раків (2120 кг – близько 50 тис. шт.), так як там були самки й раки розміром до 10 см, заборонені до вилову [11, 20].

Для захисту своєї продукції німецькі рибалки домоглись установа мита на раки, яких завозили з Австро-Угорської імперії до Німеччини. Хоча це не сприяло вільній торгівлі, але впливало на збереження популяції раків у Галичині. А от Краківське рибальське товариство, лобіюючи інтереси рибників Галичини, неодноразово ставило питання про відміну ввізного мита на раки до Німеччини [13, 121].

Ураховуючи те, що Австро-Угорська імперія і Галичина, зокрема, не могли забезпечити відповідний на той час технологічний рівень розведення риби, це зумовило її здороження. Найбільше, чим могла на той час похвалитись Галичина, був лосось, виловлений у Віслі та Пруті [18, 68–70]. За межами Галичини вартість риби в інших країнах була дорожчою, тож відповідно до об’єктивних законів економіки товар перетікав на ринки, де його можна дорожче продати. Так, галицький карп експортували до Нідерландів [19, 32].

За високі смакові якості лина, щуки, а особливо карпа їх також експортували до Швейцарії [20, 202]. Спеціалізована галицька рибальська преса відзначала великий попит на форель у Німеччині та інформувала про доцільність її експорту, тому що ціна форелі там сягнула 3,60 золотих за 1 кг [21, 25].

Аналіз торгівлі між Австро-Угорщиною та Німеччиною свідчить, що 1891 р. з Німеччини до Австро-Угорщини експортовано 8542 т риби, причому 5285,5 т – до Галичини, що становило 61 % усього експорту риби з Німеччини. Галичина, своєю чергою, експортувала до Німеччини лише 45,2 т риби, що становило близько 1 % від імпорту. Слід зауважити, що в наступних роках розбіжність між експортом та імпортом риби до Галичини з Німеччини скоротилась у десять разів [13, 121]. Динаміка експорту риби за період 1891–1899 р. відображена у табл. 3.

Усе ж найбільше риби до Австро-Угорської імперії ввозили з Росії. В основному це була свіжа риба. Зокрема, у 1896 р. до Австро-Угорської імперії з Росії ввезено риби на суму 988 725 золотих, до Румунії – 383 175 золотих, Німеччини – 277 865 золотих, Італії – 174 450 золотих.

Основними постачальниками морської риби до Австро-Угорщини були Німеччина, яка 1896 р. поставила товару на суму 913 560 золотих, та Італія – на суму 358 740 золотих.

Найбільше оселедця постачали Англія, Німеччина, Норвегія, Швеція і Нідерланди, тріски – Норвегія, Німеччина, Нідерланди та Італія, інші види риби – Англія, Норвегія, Росія, Румунія, Німеччина. Найбільшим постачальником ікри була Росія [22, 13–16].

Експорт та імпорт риби у Галичині в період з 1891 до 1899 рр.

Вага, т	1891 р.	1892 р.	1893 р.	1894 р.	1895 р.	1896 р.	1897 р.	1898 р.	1899 р.
Експорт риби з Німеччини до Австрії	8542	9091,5	11 543	11 132	11 605	11 000	9266	8632	7479
Експорт риби до Галичини	5285,5	5119,5	6519	5843	6410	6497	5560	5265	4117
Експорт риби з Австрії до Німеччини	990	1125	1370	1309	1772	1202	1399	2192	2038
Експорт риби з Галичини до Німеччини	45,2	101,5	121,5	107	183	126	348	521	373

Звісно, що для захисту своїх внутрішніх ринків держави застосовували механізми державного регулювання ринку риби. Кожна держава, яка сама виробляла надлишкову продукцію, захищала свої ринки митом від увезення з інших країн. Так, Німеччина, яка славилась виловом риби з морів та виготовленням оселедців, щоб захистити внутрішній ринок рибної продукції, ввела у 1901 р. мито на ввезення до Німеччини з Австро-Угорської імперії живих коропів у розмірі 15 марок за центнер риби.

Таку звістку експортери риби сприйняли з незадоволенням і зазначали, що дії Німеччини спрямовано на знищення рибної галузі Австрії. Більше того, журнал “Окулярник” – орган Краківського рибальського товариства – розповідав про інформаційну війну, що вибухнула в Німеччині: “Багато фахових журналів, що виходять у Німеччині, подають фальшиву інформацію про те, що в Галичині розповсюджено інфекційне захворювання коропа й увезення його до Німеччини небезпечне” [23, 232].

Крім високого ввізного мита, запровадженого Німеччиною, надзвичайно довгою і бюрократизованою стала процедура проходження митного оформлення, що спричиняло псування риби, яку ветеринарні лікарі бракували й узагалі не пропускали через кордон. Більше того, Німеччина зобов’язала своє консульство у Львові проводити ветеринарну експертизу риби та раків, яких експортували з Галичини [24, 5].

Зрозуміло, що галицькі рибалки шукали вихід з цієї ситуації, переорієнтовуючи продаж риби в інші країни. Лунали пропозиції спорудити за кошт держави консервний завод з переробки риби, так як консервна продукція, що ввозилась з Істрії (Хорватії), мала гарний попит, наприклад, консерви сардин, які в народі називаються “Москаліками”. Але все ж таки найбільші сподівання пов’язувались з тим, що уряд Австрії домовиться з Німеччиною про відміну ввізного мита.

Для покращання товарообігу риби було прийнято звернення до уряду про зниження ціни на перевезення риби колією й покращання умов перевезення. Одна з проблем полягала в тому, що контролювати вагу риби в бочках з водою важко, а під час перевезування риба без води задихалась. Крім того, ставилась вимога, про укладення міждержавних угод з продажу риби [23, 232].

Для врегулювання двостороннього конфлікту, що виник між Австрією та Німеччиною через експорт риби, 21 листопада 1901 р. відбулась нарада в центральному авст-

рійському закладі з охорони інтересів рільництва і лісівництва у справі регулювання мита на рибу. На думку всіх присутніх на нараді, мито, встановлене Німеччиною, негативно впливало на торгівлю рибою. Було прийнято звернення до австрійського уряду з вимогою провести переговори щодо скасування мита, а в разі відхилення Німеччиною цієї пропозиції запровадити подібні мита на ввезення риби з цієї країни. Австрія також провадила агітацію щодо повної заборони ввезення замороженої рибної продукції через її шкідливість для здоров'я, а основним постачальником мороженої продукції була саме Німеччина [25, 50].

Проте Німеччина не була єдиною у введенні ввізного мита. Рішенням від 26 січня 1903 р. Росія також запровадила ввізне мито на рибну продукцію по 27 копійок за пуд риби [26, 164].

Краківське рибальське товариство виступило з ініціативою до уряду, щоб торгівля рибою між Австрією та Німеччиною була вільною. На думку товариства, “потрібно запровадити мито на експорт до Австрії риби з Румунії та Росії, а в майбутньому – з Сербії та Італії. У цих країнах географічні та економічні умови були кращі, ніж у Австрії, тому й риба у них була дешевшою. Гальмом експорту риби з Австрії є висока вартість перевезення колією” [27, 130].

Через загострення ситуації з експортом риби у Німеччині це питання 1902 р. розглядалось на парламентській комісії. В результаті було прийнято звернення до німецького парламенту, в якому відзначався негативний вплив установлення Німеччиною мита на споживання риби [28, 136]. Проте “Німецьке рибальське товариство”, обстоюючи власні меркантильні інтереси з недопущення конкуренції на внутрішньому німецькому ринку риби, звернулось до уряду Німеччини з вимогою про підвищення мита з 15 до 25 марок [29, 7].

Різноманітні мита та податки спричинили значне здорожчання рибної продукції. Так, у статті “Чи оплачується продавати форель у Парижі” 1904 р. детально описано всі ціновіріні перипетії на форель. По-перше, щоб продавати рибу на Паризькому ринку, слід було навести ділові контакти із тамтешніми торговими представниками. Найбільшим попитом у Парижі користувалась озерна форель за ціною від 8 до 13 франків за 1 кг, меншим – річкова форель за ціною від 5,5 до 8 франків за 1 кг. Якщо у Львові купити 1 кг форелі за 5 франків, то один франк витрачається на різні податки, мита та збори. Крім того, під час продажу у Франції риби потрібно було сплатити галицьким риболовам мито за 100 кг риби 30 франків у державний фонд, міський акциз – 40 франків, 8 % комісійних – за вартість пересилки. 1 % риби дорогою всихав, і вага риби зменшувалась. Порада для торговців містила таку інформацію: кращі торги у Парижі відбувались у п'ятницю, суботу й неділю; найоптимальніше пакувати в посилці по 50 форелей у ящик з льодом [39, 188]. Наприкінці XIX ст. під час різних святкувань гості та мешканці Парижа (3800 тис. осіб) з'їли 575 т риби, що свідчить, яким великим попитом користувалась риба [31, 3].

На початку XX ст. Париж за рік споживав 11 тис. оленів та козуль, 200 кабанів, 253 тис. зайців, 500 тис. куріпок, 40 тис. перепілок, 1,2 млн голубів, 860 тис. диких качок, 3,25 млн диких кроликів, 6,8 млн різної пернатої дичини, 22,4 млн кг риби. З дичини лише 20 % добували у Франції, а 80 % експортували з Австрії, Німеччини, Росії, Іспанії, Голландії [32, 248].

Для врегулювання харчового балансу в Австро-Угорській імперії було видано розпорядження міністра внутрішніх справ, фінансів, торгівлі і рільництва “Щодо забо-

рони експорту” від 9 лютого 1915 р. Відповідно до цього розпорядження було заборонено експортувати не лише рибу, але й каву, чай, паприку, збіжжя, рис, муку, картоплю, сало, м’ясо дичини, хліб і борошняні вироби [33, 49–53].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, експорту риби та раків в економіці Галичини відводилась важлива роль. Особливо на зарубіжних ринках цінувались короп і раки. Основною країною для експорту рибної продукції з Галичини була Німеччина. Серед факторів, що сприяли експорту рибної продукції – її висока ціна на ринках Європи та кулінарні смаки європейців. Для стримування експорту рибної продукції з Галичини європейські країни запроваджували високі мита та здійснювали сумнівні маніпуляції з якістю продукції.

Подальші дослідження за тематикою державного регулювання організації діяльності з розведення раків та риби в Україні мають здійснюватися у площині вдосконалення механізмів інституалізації галузі. Їх проведення потребує пошуку нових шляхів та підходів у науково-теоретичному обґрунтуванні.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М. Історія України-Руси : в 11 т., 12 кн. / Михайло Грушевський. – К. : Наукова думка, 1995. – Т. VI : Житє економічне, культурне, національне XIV–XVII віків. – С. 164.
2. Історія української культури / за заг. ред. Івана Крип’якевича. – К. : Либідь, 1994. – С. 27–28.
3. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – Т. XVII, zeszyt I. – S. 59–63.
4. Do artykułu: Przewóz ryb kolejami żelaznemi // Okólnik. – 1906. – № 81. – S. 61.
5. Rozwadowski J. Z zapisków dyletanta / J. Rozwadowski // Okólnik. – 1897. – № 28. – S. 22–23.
6. Weigl L. Rak / L. Weigl // Łowiec – 1884. – № 8. – S. 123–125.
7. Raki // Okólnik. – 1909. – № 107. – S. 278.
8. Gospodarstwo rybne u nas dawniej i teraz // Okólnik. – 1907. – № 92. – S. 87.
9. Handel rakami i przesyłka takowych // Okólnik. – 1893. – № 50. – S. 53.
10. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi / S. Pawlik // Łowiec. – 1899. – № 5. – S. 52–54.
11. O raku galicyjskim // Okólnik. – 1896. – № 22. – S. 19–20
12. W sprawie przewozu ryb kolejami żelaznemi // Okólnik. – 1906. – № 80. – S. 34.
13. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 52. – S. 121.
14. Sprawozdanie c. k. inspektora rybactwa krajowego // Okólnik. – 1899. – № 44. – S. 28.
15. Nadzwyczajny połów raków // Okólnik. – 1895. – № 15. – S. 34.
16. Ochrona raków // Okólnik. – 1898. – № 32. – S. 5.
17. Przewóz raków z Rosyi // Okólnik. – 1905. – № 77. – S. 166.
18. Badania rozsiedlenia ryb // Okólnik. – 1883. – № 3. – S. 68–70.
19. Karp galicyjski w Holandyi // Okólnik. – 1899. – № 39. – S. 32.
20. Przywóz ryb świeżych do Szwajcaryi // Okólnik. – 1903. – № 65. – S. 202.
21. W Niemczech południowych jest wielki brak pstrągów // Okólnik. – 1900. – № 49. – S. 25.
22. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi / S. Pawlik // Łowiec. – 1899. – № 2. – S. 13–16.

23. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 55. – S. 232.
24. Traktaty handlowe // Okólnik. – 1900. – № 46. – S. 5.
25. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 57. – S. 50.
26. Cło rosyjskie od ryb // Okólnik. – 1903. – № 64. – S. 164.
27. Cło od ryb // Okólnik. – 1903. – № 64. – S. 130.
28. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 59. – S. 136.
29. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 56. – S. 7.
30. Czy opłaci się przedawać pstrągi do Paryża // Okólnik. – 1904. – № 71. – S. 188.
31. Ciekawe szczegóły // Gazeta lwowska. – 1899. – № 250. – 23 maja . – S. 3.
32. Drobiazgi myśliwskie // Łowiec Polski. – 1908. – № 20. – S. 248.
33. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1915. – S. 49–53.